

การสกัดหลักคำสอนเรื่องมหาสติปัฏฐานตามแนวทางปฏิบัติ ของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุณี ริงดำ)

Decoding to Principle of the Mahāsatiṭṭhānasutta of Phraratchaphromyan (Luang Pho Rusi Lingdam)

1. สรัญญา โชติรัตน์*, 2. พระครูโสภณกิตติบัณฑิต (บุญเสริม ศรีทา)
1. Saranyar Chotirat, 2. Phrakrusonkittibundit (Boonserm Sritha)

1. มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ
2. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
1. Maejo University Phrae Campus
2. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

*Corresponding author E-mail : 1. saranyar6363@gmail.com, 2. phdbn11@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสกัดหลักคำสอนเรื่องมหาสติปัฏฐานสูตรตามแนวทางปฏิบัติของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุณี ริงดำ) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพลักษณะการพรรณนาโดยกลุ่มตัวอย่างคลิปข้อมูลผ่านช่องทาง YouTube จำนวน 16 คลิป และเอกสารที่เกี่ยวข้องธรรมบรรยายเรื่องมหาสติปัฏฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ฐานกาย อานาปานสติกรรมฐานเป็นภาคพื้นสำคัญทุกฐาน สติกำหนดลมหายใจ สัมผัสสัญญากำหนดความรู้ตัว เข้าถึงฐาน 4 ใช้สมถกรรมฐานเป็นฐานไปสู่วิปัสสนา พิจารณาปฏิภูล ธาตุ 4 นวสี 9 ขั้น 5 ละนิวรณ์ 5 2) ฐานเวทนา ความทุกข์คือตัวอารมณ์ ให้รู้อารมณ์ วางอารมณ์ ควบคุมกำลังใจด้วยศีล อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 จรณะ 15 บารมี 10 เป็นกำลังพลังอารมณ์ไปเป็นวิปัสสนาด้วยฐานธรรม 3) ฐานจิต เป็นศูนย์กลางปฏิบัติ สติคุมจิตและพัฒนาจิต 16 อย่างให้จิตรู้อาการ สมาธิคือตัวรู้ ฐานคือจิตทรงสมาธิ จิตทรงฌาน ใช้เทคนิคโมหิทธิเป็นการฝึกให้มีฤทธิ์ทางจิตใจให้สัมผัสตามความเป็นจริง 4) ฐานธรรม ปัญญารู้ตามความเป็นจริงเป็นวิปัสสนาญาณ เห็นกฎความธรรมดาเห็นความไม่เที่ยง ไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไร ใช้ปัญญาพิจารณาอริยสัจ 4 พัฒนารูปร่างกาย เวทนา จิต ธรรม ปฏิบัติย้อนกลับไปตามเพียรปฏิบัติตลอดเวลา มุ่งสู่พระนิพพาน

คำสำคัญ : 1. มหาสติปัฏฐาน; 2. พระพรหมราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุณี ริงดำ); 3. หลักคำสอน

ABSTRACT

The purpose of this research article is to extract the teachings of Mahasatiṭṭhāna Sutta according to the practice of Phra Rajbrahmayan (Luang Por Ruesi Lingdam) . It was qualitative research in the descriptive style. Sample group used 16 data clips through the YouTube channel and documents that related to the Dhamma lecture on Mahasatiṭṭhāna, it was found that : 1) Kāyanupassanā Satipatthāna Body base Anapanasati meditation was an important foundation for every base. Mindfulness of breathing Awareness determines awareness, accessing the 4 jhānas, using samatha meditation as a jhāna to vipassana. Consider the 4 elements, 9 nawasi, 5 khandhas, 5 la-nivara. 2) Vedanānupassanā Satipatthāna Base of

feeling: Suffering was the emotion itself. It knew emotions, let go of emotions, control morale with precepts, 4 Iddhipāda, 4 Brahmavihāra, 15 Charana, 10 Barami, be the power of your emotions to become Vipassana with the Dhamma base. 3) Cittanupassanā Satipatthāna Mental base was the center of practice. Mindfulness controls the mind and develops the mind in 16 ways to make the mind aware of symptoms. Samadhi is knowledge. Jhana is a meditative mind. The mind was in a meditative state. Using Manomayitthi techniques, it was a practice to have mental power to experience reality. 4) Dhammanupassanā Satipatthāna base, wisdom knew follow the reality was vipassanāna. seeing the rules of normality, seeing the impermanence. Don't hold on to anything. Using wisdom to consider the 4 Noble Truths, developing your physical base, feelings, mind, and dharma. Practice going back and forth and diligently practice all the time. Heading towards nirvana

Keywords : 1. Mahāsātipatthāna Sūtras; 2. Phraratchaphromyan (Luang Pho RusiLingdam); 3. Principle

บทนำ

มหาสติปัฏฐานเป็นทางสายเอกนำไปสู่หนทางพ้นทุกข์ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสติ วิธีการปฏิบัติมีสติเป็นประธาน 4 ประการ คือ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ พิจารณาเห็นธรรมในธรรม ทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะมีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ ผู้วิจัยศึกษาตามกรอบพระสูตรในพระไตรปิฎก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยปัญหาทางวิจัยนำมาจากรูปแบบการเข้าถึงปัญญาเรื่องมหาสติปัฏฐาน 4 (สร้อยญา โชติรัตน์ และคณะ, 2564) ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บมูลวิจัยโดยการสัมภาษณ์ทำให้เห็นว่าช่องว่างปัญหา คือ ผลระดับความรู้ธรรมเกี่ยวกับมหาสติปัฏฐานอาศัยนำธรรมไปบูรณาการเข้าถึงภาวนามยปัญญามีความแตกต่างกันส่งผลต่อการอธิบายความธรรมที่แตกต่างกันไป ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรไปศึกษาธรรมน้ำเสียงแท้จริงบรรยายพระอริยสงฆ์ที่มีชื่อเสียงยอมรับซึ่งอาศัยแหล่งข้อมูลจากสื่อออนไลน์ช่องทาง YouTube คำถามว่าธรรมบรรยายจากน้ำเสียงท่านอธิบายความเกี่ยวข้องกับมหาสติปัฏฐานเป็นสาระอย่างไร จึงขยายขอบเขตงานวิจัยเรื่องมหาสติปัฏฐาน

ประวัติพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุศลิ่งดำ) วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี เป็นพระอริยสงฆ์ที่มีชื่อเสียงเลื่องลือด้านวิปัสสนากรรมฐาน หลังมรภาพสงฆ์ได้เน่าเปื่อยและได้มีการเก็บรักษาไว้ที่วัดท่าซุง จนถึงปัจจุบัน ตลอดระยะเวลาที่อุปสมบทท่านได้ทำหน้าที่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์ คือ ด้านชาติ สร้างโรงพยาบาล สร้างโรงเรียน และจัดตั้งธนาคารข้าว ออกเยี่ยมทหารของชาติตำรวจตระเวนชายแดน หน่วยต่างๆ เพื่อปลูกปลอบขวัญและกำลังใจ แจกอาหาร ยา อุปกรณ์อำนวยความสะดวกและวัตถุมงคลทั่วประเทศ ท่านได้สนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 9) โดยจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ผู้ยากจนในถิ่นทุรกันดาร ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรในถิ่นทุรกันดารทั่วประเทศมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 จนกระทั่งมรภาพ ท่านได้สั่งสอนพุทธบริษัท ศิษยานุศิษย์ให้มุ่ง “พระนิพพาน” เป็นหลักโดยให้ประพฤติปฏิบัติกาย วาจา ใจ ศีลและในกรรมฐาน 10 ทิศ และมหาสติปัฏฐานสูตรได้พิมพ์หนังสือคำสอนกว่า 15 เรื่องเทศน์คำสอนกว่า 1,000 เรื่อง (วิชัย เทียนถาวร, 2563) แนวทางการสอนหลวงพ่อกุศลิ่งดำเน้นสอนให้ลูกศิษย์มุ่งหยาบเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์โดยปฏิบัติสำรวมกายวาจา ใจ มุ่งในทานศีลสมาธิและปัญญาทำกรรมฐาน 40 และมหาสติปัฏฐานสูตร (พศิน อินทวงศ์, 2563) และยังพบผลงานวิจัยความเปลี่ยนแปลงในนิยามความหมายของความ

เป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาในสังคมไทยผ่านการวิเคราะห์บทบาทพระราชมหายาน (วีระ ถาวโร, หลวงพ่อฤๅษีลิงดำ) กรอบด้านมานุษยวิทยา โดยถือเป็นพระเกจิอาจารย์ผู้มีอำนาจเชิงบารมีเป็นอย่างสูงรูปหนึ่งในสังคมไทย รูปแบบความเป็นบุคคลอันศักดิ์สิทธิ์อันเกิดจากบุญญาธิการ (Mystical saint) ผสมผสานกับเกิดจากการให้ความช่วยเหลือผู้คนจำนวนมาก (Savior saint) เข้าด้วยกันโดยมีเป้าหมายสำคัญในการใช้บุญญาธิการและการช่วยเหลือผู้คนมาสนับสนุนนโยบายการต่อต้านภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ (จักรกฤษณ์ วิทย์สุภาเลิศ, 2565) การสอนพระกรรมฐานมโนยติประกอบกับบุคลิกลักษณะที่เป็นคนพูดเสียงดังชัดเจน มีเสียงไพเราะ ชวนฟัง ใบหน้ายิ้มแย้มและความสรวลระย้าก่อให้เกิดศรัทธาแก่ผู้พบเห็น การอธิบายธรรมะเรียบง่ายและมุ่งเน้นไปพระนิพพานเป้าหมายหลัก คำสอนเกี่ยวกับนรกสวรรค์และพระอรหันต์ (พระอธิการพรชัย วิชชโย, 2554) การใช้ภาพพจน์เพื่อการถ่ายทอดพุทธธรรมคำสอนเจริญกรรมฐานโดดเด่น 5 ประเภท คือ ภาพพจน์ประเภทอุปมา สมมุติภาวะ การอ้างถึง บุคลาธิษฐาน และอุปลักษณ์ (อดิสรณ์ ประทุมถิ่น และคณะ, 2561) สมถกัมมัญฐานในฐานะเป็นบาทฐานของมโนยติ คือ การมีฤทธิ์ทางใจ รู้เห็นสัมผัสความเป็นจริงด้วยการใช้ใจเป็นกำลังในการเพ่งจิตไปภายในตัวของตนเองเป็นผลการอบรมจนถึงความชำนาญคล่องแคล่ว เมื่อฝึกปฏิบัติใช้อารมณ์ของสมถกัมมัญฐานอย่างหนึ่งองค์เดียวในฐานะเป็นอารมณ์มโนยติทำมาให้เกิดขึ้นหรือเข้ามานำใช้กำลังสมาธิของสมาธิตรึงจิตอยู่ในสภาพพร้อมดีที่สุดสำหรับเป็นที่ทำการของปัญญาพิจารณาให้เห็นความจริง (เสถียร ทั้งทองมะดัน และคณะ, 2558) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของพระราชมหายาน (หลวงพ่อบุญศรีลิงดำ) ได้ว่า ใช้หลักเทคนิควิธีการปฏิบัติรูปแบบพัฒนาจิตนำทาง เพ่งจิตลักษณะรู้เห็นสัมผัสความเป็นจริงด้วยการใช้จิตจัดเป็นฐานจิตเน้นรูปแบบมโนยตินำทางกระบวนการฝึกจิตใจอาศัยการฝึกสมาธิเป็นหลักเพื่อนำไปสู่ปัญญา (สร้อยญา ไซตริรัตน์ และคณะ, 2564)

ดังนั้นเพื่อขยายสารมหายาสติปัญญาตามแนวทางปฏิบัติพระราชมหายาน (หลวงพ่อบุญศรีลิงดำ) โดยการสกัดหลักคำสอนนำไปอธิบายลักษณะคำสอน จึงเป็นที่มาปัญหานานวิจัย

วัตถุประสงค์

เพื่อสกัดหลักคำสอนเรื่องมหายาสติปัญญาตามแนวทางปฏิบัติตามฐานกาย ฐานเวทนา ฐานจิต ฐานธรรมของพระพรหมราชพรหมยาน (หลวงพ่อบุญศรี ลิงดำ) ด้านแนวคิด หลักการ วิธีการ และผล

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นเสียงธรรมบรรยายมหายาสติปัญญาของพระพรหมยาน 16 คลิปข้อมูลผ่านช่องทาง YouTube และอาศัยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเอกสารตีพิมพ์คำสอนธรรมปฏิบัติเกี่ยวกับมหายาสติปัญญา (พระมหาวีระ ถาวโร, 2516) (พระพรหมราชพรหมยาน, 2536) เป็นการเทียบเคียงเพื่อไปสู่การวิเคราะห์ผลและข้อสรุปการวิจัย

01 มหายาสติปัญญาสูตร

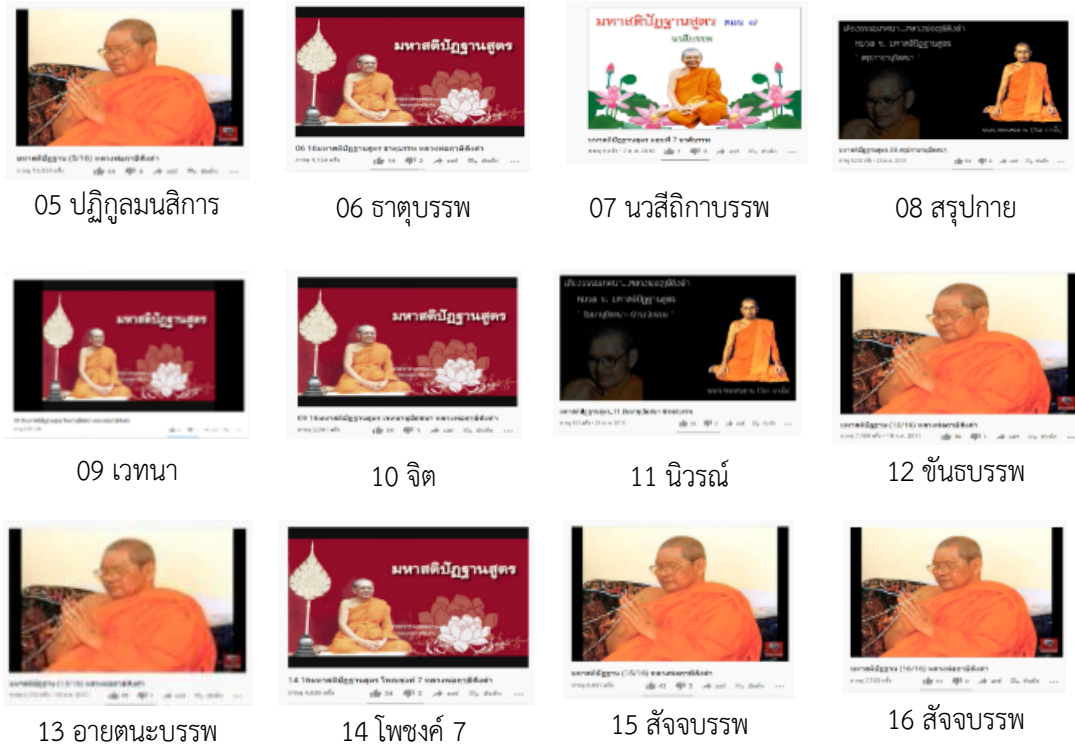
02 อานาปานะ

03 อิริยาบถ

04 สัมปชัญญะ

ภาพที่ 1 ปกและสาระมหาสติปัฏฐานผ่านช่องทาง YouTube จำนวน 16 คลิปข้อมูล
(พระราชพรหมยาน, 2554, 2555, 2556, 2561)

เครื่องมือการวิจัยโดยสร้างแบบบันทึก ประกอบ แนวคิดเป็นภาพรวมมหาสติปัฏฐานสูตร หลักการเป็น การเชื่อมโยงแนวคิดไปสู่การปฏิบัติวิธีการ กระบวนการเป็นขั้นตอนวิธีปฏิบัติ ผลเป็นสิ่งที่เกิด สรุปเป็นการ จำแนกมหาสติปัฏฐานสูตรจัดข้อมูลแบบ Mind Mapping

แบบบันทึกข้อมูล

สัปดาห์	ประเด็นคำถาม
แนวคิด	ข้อมูลจากการฟังธรรมบรรยาย ด้วยการจดบันทึกข้อความจากประเด็นคำสอน จากการฟังแล้วนำมาเรียบเรียง ทำความเข้าใจประเด็นคำถามสำคัญแล้วนำมา สกัดหลักคำสอน ด้านแนวคิด
หลักการ	ข้อมูลจากการฟังธรรมบรรยาย ด้วยการจดบันทึกข้อความจากประเด็นคำสอน จากการฟังแล้วนำมาเรียบเรียง ทำความเข้าใจประเด็นคำถามสำคัญแล้วนำมา สกัดหลักคำสอน ด้านหลักการ
วิธีการ	ข้อมูลจากการฟังธรรมบรรยาย ด้วยการจดบันทึกข้อความจากประเด็นคำสอน จากการฟังแล้วนำมาเรียบเรียง ทำความเข้าใจประเด็นคำถามสำคัญแล้วนำมา สกัดหลักคำสอน ด้านวิธีการ
ผล	ข้อมูลจากการฟังธรรมบรรยาย ด้วยการจดบันทึกข้อความจากประเด็นคำสอน จากการฟังแล้วนำมาเรียบเรียง ทำความเข้าใจประเด็นคำถามสำคัญแล้วนำมา สกัดหลักคำสอน ด้านผล

ประเด็นวิเคราะห์

สัปดาห์	กาย	เวทนา	จิต	ธรรม
แนวคิด	แนวคิดฐานกาย	แนวคิดฐานเวทนา	แนวคิดฐานจิต	แนวคิดฐานธรรม
หลักการ	หลักการฐานกาย	หลักการฐานเวทนา	หลักการฐานจิต	หลักการฐานธรรม
วิธีการ	วิธีการฐานกาย	วิธีการฐานเวทนา	วิธีการฐานจิต	วิธีการฐานธรรม
ผล	ผลฐานกาย	ผลฐานเวทนา	ผลฐานจิต	ผลฐานธรรม

ภาพที่ 2 เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการสกัดหลักคำสอนมหาสติปัฏฐานสูตรของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุญแจ ลึงดำ) พบว่า

1) ด้านแนวคิด พบว่า 1.1) มหาสติปัฏฐานเครื่องมือปฏิบัติเพื่อทำนิพพานให้แจ้งเป็นเป้าหมายแนว สอนวิธีการปฏิบัติมุ่งหวัง “นิพพานสัจฉิกิริยา” “มหาสติ” แปลว่า สติใหญ่ใช้ตลอดไม่ให้คลาดเคลื่อน มหาสติปัฏ ฐานต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา ให้ได้มาน อภิญญา อิทธิบาท จรณะ บารมี รักษากำลังใจต้องทำสมณะเป็นตัวกำลัง วิปัสสนาเป็นอาวุธและเป็นข้อปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรมสุขวิปัสสนา 1.2) อานาปานสติกรรมฐานสำคัญมากเป็น

ภาคพื้นฐานธรรมานุปัสสนาสติให้นำไปพิจารณาอิริยาบถ สัมปชัญญะ ปฏิกุล ชาติ นวสี ต้องเจริญให้คล่องแคล่ว 1.3) พิจารณากายานุปัสสนา ประกอบ อานาปานสติ อิริยาบถ สัมปชัญญะ ปฏิกุล ชาติ นวสี กำหนดพิจารณา กาย นัง นอน ยืน เดิน ตั้งใจทรงจิตมีสัมปชัญญะ รู้ตัว ใช้ปัญญาพิจารณาร่างกายเป็นสังขารเพิกขญาณไม่ติด ร่างกาย ปฏิกุลบรรพเป็นสมณะและวิปัสสนา พิจารณาซากศพป่าช้าร่างกายมีสภาพแบบเดียวกัน พิจารณาความเป็นธาตุประชุมกันดินน้ำลมไฟตามความเป็นจริง ด้านจิตตานุปัสสนาเป็นศูนย์กลางจิตสำคัญทั้งสมณะและวิปัสสนา พิจารณาจิตในจิตจิตสิ่งในกาย ชันธ 5 รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ พิจารณาอุปทานชันธเห็นธรรมในธรรม กำหนดรู้นิรอรณเป็นสัมปชัญญะ รู้สังโยชน์เป็นกิเลสเครื่องร้อยรัด อายตนะภายในภายนอกกระทบกันหาความจริง รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ พิจารณาโพชฌงค์ธรรมเครื่องตรัสรู้เป็นสมณะวิปัสสนา ความจำได้ทรงอารมณ์ใช้ปัญญาพิจารณาอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค “สัจ” ความจริงใช้ปัญญาวิปัสสนา ญาณให้ปัญญาเห็นอริยสัจพิจารณาเหตุทุกข์ อารมณ์นักปฏิบัติต้องละเอียดอาคัยมรรคหนทางเครื่องมือตัด ตัณหา 1.4) สอนมหาสติปัฏฐาน 3 รอบแล้วสอนฟังทำได้ อ่านพระสูตรจากภาษาบาลีรู้เนื้อแท้ธรรมพระพุทธเจ้าให้เป็นนักปฏิบัติเพื่อมรรคผลไม่เกาะตำราอย่างนักปฏิบัติพุทธธรรมะทำยากให้ง่ายไม่ต้องลอกศัพท์ตำรา ไม่ถือสายปฏิบัติ ธรรมเนียมมีหลายแบบให้อารมณ์ของจิตให้รู้สติเป็นอย่างไรกำหนดรู้ 16 อย่าง ยอมรับนับถือความจริงเป็นของธรรมดาทุกสิ่งในโลกเป็นอนัตตา

2) ด้านหลักการ พบว่า 2.1) มหาสติปัฏฐานพื้นฐานหลักอานาปานสติเป็นกรรมฐานภาคพื้นใหญ่ได้ ฌานป้องกันความฟุ้งซ่าน อานาปานสติทรงฌานได้ มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์เข้าถึงปฐมฌานจิตแยกกายทรงอารมณ์ กำหนดรู้ลมหายใจเข้าออกแค่จมูกทรงฌานเข้าไวกสมณะเป็นวิปัสสนาเอาสมณะทุกองใช้เป็นวิปัสสนา ญาณ อานาปานสติสำคัญเป็นพื้นมหาสติปัฏฐานนำไปปฏิบัติได้จริง 2.2) ฐานกายประกอบพิจารณาร่างกายเป็น ชาติ ดิน น้ำ ลม ไฟ พิจารณาเห็นกายในกายมีสภาพธาตุ 4 ขาดความสามัคคีสลายตัว ร่างกายมีธาตุมาประชุมเป็นเพียงที่อาศัย พิจารณาเห็นกายดูกายเราดูกายเขาเต็มไปด้วยความอนิจจังใช้กายคตาสติเป็นกรรมฐาน 40 ปฏิกุล อาการ 32 ร่างกายสิ่งไม่สะอาด อสุภกรรมฐานตัดราคะกามคุณจิตตัวเมาในร่างกาย กายคตานุสติ ธรรมฐานเมื่อตายเหมือนกันหมดให้ละสังโยชน์ตัดสักกายะทิฏฐิ พิจารณาชันธไม่ใช่เราเราไม่มีในชันธละการยึดมั่นถือมั่นชันธ ถ้าเวทนาเกิดตัดด้วยปฏิกุลสัญญาไม่ติดร่างกายเป็นวิปัสสนาญาณ อิริยาบถอาการจริงทำตลอดเวลา 2.3) พิจารณา “เวทนา” คือ อารมณ์ที่เข้าไปสัมผัส “เวทนา” แปลว่า เสวยอารมณ์เวทนาอยู่ จิตตั้งมั่นเห็นธรรมดาสติเข้าไปตั้งเวทนาอยู่อารมณ์ว่างจากสุขทุกข์ เรียก อทุกขมสุขเวทนาให้คิดรู้เพื่อมีสัมปชัญญะ ความจริงชันธพิจารณาอารมณ์ รู้ความสุขทุกข์ หรือไม่สุข ความไม่ทุกข์ของจิต พอใจเรียกว่าอาการสุขเป็นโลกีย์ อารมณ์คิดทบทวนตั้งอารมณ์อะไร 2.4) ศูนย์กลางมหาสติปัฏฐานสำคัญอยู่ที่จิตศูนย์กลางปฏิบัติอยู่ที่จิตใจ ดู กระแสจิตกุศลอกุศล ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า รู้อารมณ์คุมอารมณ์แก้อารมณ์ อารมณ์จิตพิจารณาเห็นอยู่ รู้ยังไม่ถืออารมณ์ สังขารเป็นสภาพที่ปรุงแต่งจิตอารมณ์จิตเป็นอารมณ์ที่เข้ามาแทรกจิต พิจารณาโดยการเฝ้าสังเกตจิตในจิต 16 อย่าง จิตมีราคะ ปราศจากราคะ มีโทสะ ปราศจากโทสะ มีโมหะ ปราศจากโมหะ รวมกันอยู่ จิตฟุ้งซ่าน แผ่ขยายออกไป ไม่แผ่ขยายออกไป ยังไม่ถึงภาวะสูงสุดถึงภาวะสูงสุดเป็นสมาธิไม่เป็น หลุดพ้นไม่ หลุดพ้น สติไปคุมจิตเสมอ เอาจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นตัวยืนเอาจิตเข้าไปรับรู้นิรอรณเป็นสมณภาวนา อาการนิรอรณเกิดในจิตจิตมีความรู้สึกรู้การสิ่งทั้งปวงละได้ จิตคุมจิตเอาสติไปเตือนจิตอารมณ์พิจารณาความ ถูกต้อง 2.5) พิจารณาโพชฌงค์เป็นเครื่องมือปัญญาบรรลุมรรคให้คิดไปสู่ปัญญา ประกอบด้วยสติ ธรรมวิจย วิริยะ ปิตี ปัสสทธิ สมาธิ อุเบกขา พิจารณาสติจากอานาปานสติไปโพชฌงค์ 2.6) พิจารณาอริยสัจ 4 ทุกข์อริย สัจเกิดมามีแต่ทุกข์ ทรงกำลังใจใช้ปัญญาเห็นอริยสัจด้วยอำนาจจริงใจ มรรค 8 เข้าถึงความดับทุกข์ นิโรธสัจคือ ตัวผลมรรคเครื่องมือปฏิบัติงานชอบ ดำริชอบในสิ่งทั้งหลายเป็นมหาสติปัฏฐานคุยกัณตลอด เหตุเกิดทุกข์ 2.7) เรียนกรรมฐานในมหาสติปัฏฐานสูตรตามคำสอนพระพุทธเจ้าปฏิบัติเหมือนกันสุขวิปัสสโกยอนมหาสติปัฏฐาน

ตั้งแต่ต้นใช้ปัญญาเห็นมหาสติปัญญาต้องย้อนไปมาตาถาคตเพียงบอกทางใช้ปัญญาวิปัสสนารู้ตามจริง มหาสติ
 ปัญญาแปลงสู่วิชาสาม อภิญญา ปฏิสัมภิทาญาณ ประกอบ จรณะ 15 บารมี 10 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 ละ
 นิรวณ 5 หลักการบารมี 10 สำรังกาลังใจ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา
 อุเบกขา หลักการจรณะ 15 ประกอบ สีสัมปทา อปณณกปฏิบัติ สัทธรรม ฌาน ประพฤติครบถ้วน อิทธิบาท
 จรณะ บารมี 10 สำคัญอาศัยกำลังใจศึกษา ฟัง ปฏิบัติ ต้องทบทวนกำลังใจ สภาวะคนทิพย์เป็นกายซ้อนกาย
 ทิพย์จักขุญาณรู้คล้ายตาทิพย์ เจโตปริยัตติญาณคือ วาระจิตคนรู้ใจคนเป็นวิชา 3 2.8) เป็นนักปฏิบัติต้องปฏิบัติ
 ไม่ติดตำราพบของจริงเห็นจิตเราเห็นจิตเขา ตั้งใจฝึกสมาธิรู้ที่อยู่สภาพเช่นใด กรณีมหาสติปัญญาศึกษาตำราสอน
 ใช้ตำรา หนังสือเทป ศึกษาคำสอนพระพุทธเจ้าจากภาษาบาลี

3) ด้านวิธีการ พบว่า 3.1) อานาปานสติบรรพสอนทั้งสมณะและวิปัสสนากำหนดกองลมสติละเอียดย
 เข้าถึงฌานหายใจเข้าออกจรู๋ทรงไว้ตลอด อาการละเอียดยจิตมากเป็นฌาน สมาธิคือตัวรู้ ฌานคือจิตทรงสมาธิ
 กำหนดคิดหนอ ฌานตั้งอารมณ์สังคานาปานสติกรรมฐานเข้าถึงจุดฌาน เจริญอานาปานสติถอยหลังฌาน การ
 เจริญวิปัสสนาได้กำลังฌานเข้าถึงกรรมฐานทุกกอง วิธีการหายใจเข้าออกมีสติรู้ตรงจุมเวลาลมกระทบจุมกตั้ง
 สติไว้บริเวรรอบปาก กายสังขารระงับรักษาลมหายใจเข้าออก ถ้าจิตคิดปล่อยคิดแล้วกลับมา อานาปานสติ
 กรรมฐานภาคพื้นใหญ่ปฏิบัติให้รวมตัวอานาปานสติเป็นตัวยืนอารมณ์ยึดสติให้รู้วาลมหายใจเข้าออกภาวนา
 ควบคุมอารมณ์ ให้ศึกษาอานาปานสติระงับความฟุ้งซ่านจิตใช้อานาปานสติทรงตัวอยู่ในอิริยาบถเคลื่อนไหว
 กำหนดรู้ลมหายใจรักษาคจิตทรงฌานใช้อานาปานสติเข้าช่วยฝึกจิตเป็นฌาน นิमित เจริญกุสณ 10 เข้าฌานให้
 ภาวกุสณ พิจารณาเห็นความธรรมดาอันอมริยสัจ นั้งฟังธรรมให้กำหนดลมหายใจและภาวนาไปด้วยกันรู้นิรวณ
 ระงับนิรวณจากจิต ตัดสังโยชน์ เพียรละด้วยอำนาจปัญญาฝึกทิพยจักขุญาณ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ อาสวักขย
 ญาณ เห็นนรกสวรรค์ได้รู้ภาวะนิพพาน วิปัสสนาพิจารณาเห็นกาย วางอารมณ์พรหมวิหาร มีอารมณ์พระ
 นิพพาน มัชฌิมาปฏิบัติทำแค่พอเหมาะ 3.2) สัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัว ตั้งตนอานาปานสติ อิริยาบถเป็นสติ
 ทำความรู้สึกรู้ตัวพิจารณาอื่น เดิน นั้ง นอน จิตทรงความรู้สึกเป็นสมาธิใช้ปัญญาซ่อมกำหนดรู้ลมหายใจเข้าออก
 กระทบจุมกทุกๆ อิริยาบถรู้ในอิริยาบถ มีสติสัมปชัญญะเป็นอารมณ์เดียวเป็นผู้รู้ตัวทั่วพร้อมตลอดเวลาทำ
 อิริยาบถ ทรงสติสัมปชัญญะนำอานาปานสติเป็นตัวคุม พิจารณาอริยสัจตามกายกำหนดลมหายใจร่วมกับ
 อิริยาบถ ปัญญารู้การกายพิจารณาเห็นธรรมการเกิดเสื่อมไปในกาย สมาธิใช้เสียงพิจารณาความรู้สึกเห็นจริงฝึกสติ
 รู้ลมหายใจเข้าออกหูฟังเสียง ทุกอิริยาบถเดินไปฟังเสียงธรรมพิจารณาตามเสียงเดินสมาธิ เดินรู้สึกตัวก้าวเท้า
 วิธีเดินจงกรมเดินปกติเดินให้รู้วาลมหายใจเลือกกรรมฐานคู่ไปกับการเดินและคำภาวนา ความระลึกได้ สติ คือ ตัว
 นึก กำหนดลมหายใจเข้าออก การใช้สติทำอะไรอยู่ สัมปชัญญะความรู้ตัว 3.3) สติปัญญาพิจารณากายจาก
 พิจารณาร่างกายทุกวัน พิจารณาธาตุดินน้ำลมไฟ เอาสติกุมไว้พิจารณาอาการ 32 ปฏิกุล พิจารณาเบื่องบนลง
 มาถึงเท้าหุ้มรอบด้วยของไม่สะอาดพิจารณาซากศพคนตาย 9 ลักษณะใจสัมผัสกายสัมผัสปฏิกุล ธาตุ นวสี
 ปฏิกุลเป็นกายคตานุสติกรรมฐาน กายสัมผัสเห็นปฏิกุล ธาตุ นวสี ไม่มีอะไรเป็นของเราหักล้างนิรวณ พิจารณา
 ปฏิกุลสัญญาธาตุ ซากศพนวลสี กามฉันทะหักล้างอสุภกรรมฐาน พิจารณาร่างกายไม่เที่ยงเป็นวิปัสสนากรรมฐาน
 รูปไม่คงสภาพสลายตัวไปง่วงเหงาหาวนอนหักล้างด้วยพักผ่อน อิริยาบถเดินใช้สติ สัมปชัญญะหรือใช้กรรมฐาน
 ควบคุม เดินใช้คำภาวนา“พุทโธ” อารมณ์กุศล พรหมวิหารทรงตัวอารมณ์จิตสบายเอาสติกาลังตั้งไว้ปัญญา
 พิจารณากายเห็นกายในกายสิ่งในร่างกายภายในภายนอกไม่ยึดถือใดๆ กฎธรรมดาร่างกายไม่เที่ยง ตัดสีกกา
 ยะทิฏฐิ กายอาศัยชั่วคราวปัจจัยทุกขมีอยู่สักแต่เห็นว่าจิตให้รู้กายเป็นธรรมดาทำอุเบกขา พิจารณากายคตา
 สติกรรมฐานตัดราคะเกิดเบื่อหน่ายใช้ปัญญาพิจารณาร่างกายตามจริง ปัญญารู้ทุกขมาจากตัณหา 3.4) เวทนา
 คืออารมณ์สุขทุกข์กำหนดรู้จิตว่างจากสุข ทุกข์ ทุกขเวทนาไม่มีอาภิส รูปเกิดดับเวทนาเสวยอารมณ์อาศัยรูป
 เข้าใจทุกข์ทนเห็นเป็นธรรมดา เวทนาอาศัยรูปเป็นสำคัญ สัญญาเกิดได้อาศัยรูป วางอารมณ์ให้ถูกต้อง ทวนหน้า

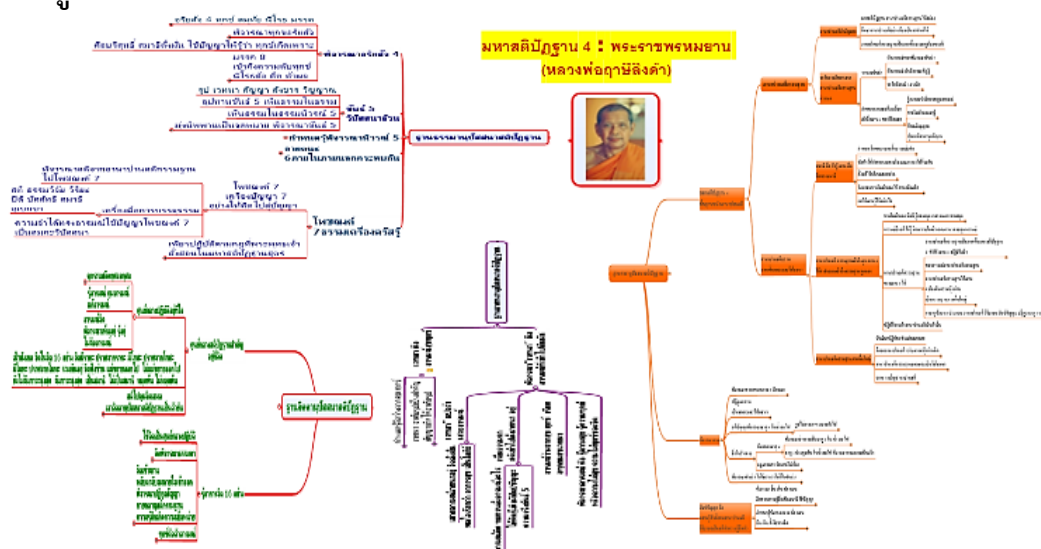
ทวนจนคล่องปฏิบัติ อย่ายึดมั่นเป็นอารมณ์ อนิจจังไม่เที่ยงเป็นทุกข์ สลายตัว รูปอาศัยต้นหาเกิดเวทนาเสวย
 อารมณ์ สัญญาอาศัยรูป สังขารความคิดอารมณ์ 3.5) รู้อาการจิต 16 อย่าง รากะ โทสะ โมหะ หตฺหุ พังชาน
 อารมณ์ อารมณ์เยี่ยม จิตตั้งมั่น จิตส่าย หลุดพ้นไม่หลุดพ้น ใช้จิตเป็นศูนย์กลางปฏิบัติ จิตพังชานน้อมไปอานา
 ปานสติ คุจิตทรงอำนาจสมาธิ ด้วยอานาปานสติเข้าอุปจารสมาธิ จิตใจต้องรักความจริง สร้างความรู้สึกประจำ
 ว่าไม่มีอะไรในโลกเป็นของเรา จิตพิจารณาธรรมตาไม่ให้จิตยึดถืออารมณ์สัญญาเดิม จิตเกาะอารมณ์เยือกเย็น
 เห็นรูปเอาจิตไปจับสภาวะจริงเป็นกฎธรรมดา จิตเข้ามานหลับตาจับลมหายใจเข้าออก พิจารณาปฏิกุศลสัญญา
 กายคตานุสติกรรมฐาน ความรู้สึกเกิดความเบื่อหน่ายจิตไปจับสภาวะจริงเป็นกฎธรรมดา จิตกับกายอาศัยกัน
 พิจารณาจิตในจิตเราและจิตผู้อื่น ก่อนใช้อารมณ์คิดโปรดทำสมาธิจิตจนถึงฌาน ทุกข์คือตัวอารมณ์เอาสติคุม
 กำลังใจไม่ให้รากะเข้าจิตใจ รับผิดชอบต่อพังชานเกิดแก่จิต อารมณ์จิตว่างจากนิเวรณ จิตเป็นปฐมฌานวางจากจิตให้มี
 สัมปชัญญะ 3.6) มุ่งนิพพานเป็นจุดหมาย พิจารณาขั้นธำอาศัยละกิเลสทุกตัวบรรลุเข้าใจ รูป เวทนา สัญญา
 สังขาร วิญญาณ วิญญาณคือประสาทไม่ใช่จิต วิญญาณตัวรู้อารมณ์ ความรู้สึกสัมผัส สัญญาคือความจำเอาใจ
 เข้าไปจำ รูปคือกายคตานุสติกรรมฐาน ลักษณะสังโยชน์ 3.7) เพียรปฏิบัติตามกฎพระพุทธเจ้าสั่งสอนมหาสติ
 ปฏฐานสูตร สติสัมโพชฌงค์ใช้ปัญญาทบทวน สติสัมปชัญญะ เวทนา สัมมาสติ ระลึกชอบระลึกมหาสติปฏฐาน
 ทรงกำลังจิตตลอดเวลาอุปจารสมาธิพิจารณาที่กำลังจิตอยู่ตลอดเวลาอยู่ในมหาสติปฏฐาน สัมมาสมาธิทรงฌาน
 ไว้ปกติใช้กรรมฐานถอยเข้าอุปจารสมาธิ สมาธิตั้งใจทำลายสังโยชน์ สมาธิตั้งใจมั่นรักษาอารมณ์เป็นหนึ่งนึกถึง
 กรรมฐานกองใดกองหนึ่ง ธรรมวิจยแปลว่าสอดส่องธรรม วินิจฉัย คั่นคว่า ธัมมวิจยยะ จิตพอใจธรรม
 วิจยคั่นคว่าสังโยชน์ ปฏิบัติธรรมต้องรู้จักวิจยคั่นคว่า สัมมาวายามะ เพียรชอบเพียรละความชั่ว เลี่ยงชัฟชอบ
 ทุจริตไม่ทำ ความอึดใจ กฎแห่งการปฏิบัติ ปิตติสัมโพชฌงค์มีภายในจิต วางเฉยในขั้น 5 อุเบกขาที่แท้ต้อง
 เป็นสังขารอุเบกขาญาณ อุเบกขาใช้ปัญญามองเห็นทุกข์เอาสติเป็นตัวนึกโพชฌงค์ 7 ปัสสัทธิ ความสงบ ทรง
 สติสัมปชัญญะทรงสมาธิ รักษาอารมณ์ อานาปานสติกรรมฐาน ปัสสัทธิความสงบใจสงบอารมณ์ ไม่สงสัยคำสอน
 พระพุทธเจ้าปฏิบัติมหาสติปฏฐานต้องทบทวนตลอดเวลาในอารมณ์ต่าง ๆ เหมาะสมเวลาใด ฝึกปฏิบัติรู้ทำให้
 คล่อง ขึ้นใจ จับใจ ศีลบริสุทธิ สมาธิตั้งมั่นใช้ปัญญาให้รู้ทั่วทุกข์เกิด 3.8) เจริญมหาสติปฏฐานตลอดชีวิต อากา
 ฌานเกิดขึ้น พังมหาสติปฏฐานสูตรจับลมหายใจที่จมูกจิตทรงฌานอยู่เสมอเข้าถึงความดีจิตไม่ยุ่งเรื่องคนอื่นอย่า
 ไปยุ่งกับเรื่องชาวบ้านรับปฏิบัติธรรมให้คล่องบาร์มีแก่กล้า ศีลระงับนิเวรณให้แผ่เมตตา สงสัยคำสอนให้ลอง
 พิสูจน์ด้วยการปฏิบัติ นักปฏิบัติไม่ต้องพูดกันยากไม่สร้างความจุกจิกในธรรมใช้ปัญญาเห็นอริยสัจมองเห็นโลก
 ตามเป็นจริง จิตไม่ผูกพัน ฟัง จำ คิด ปฏิบัติ นักปฏิบัติกรรมฐานมีปัญญาไม่ใช่มีสัญญา รู้กฎของกรรมมีวาสนา
 บาร์มีมากอาศัยกรรมกุศล ฝึกตามหนังสือคู่มือกรรมฐานมีอะไรตามอาจารย์ อารมณ์มหาสติปฏฐานครบ จรณะ
 บาร์มี ละนิเวรณ พรหมวิหาร อธิติบาท กำลังใจเข้มแข็ง บาร์มีคือตัวขยันต้องทวนกำลังใจเสมอ

4) ด้านผลการปฏิบัติ พบว่า 4.1) ศึกษามหาสติปฏฐานเป็นอาการสุขวิปัสสโก 4.2) ระงับกายสังขาร
 จากอานาปานสติกรรมฐานกำหนดขั้นตัดอารมณ์พิจารณาวางเฉยอารมณ์จิตสุขตัดอารมณ์ละสักายทิฏฐิไม่ยึด
 ติดเวทนาไม่ยึดถืออะไรในโลกข่างมัน ฐานากองลมนำจิตควบคุมอารมณ์พิจารณาความถูกต้องเชื่อกฎแห่งกรรม
 อารมณ์สงบมีพระนิพพาน รู้ว่าทุกข์จากต้นหาดับอารมณ์พังชานอารมณ์จิตตัญญูเป็นจิตเป็นสมาธิ กำจัด
 อุปกิเลสความเศร้าหมอง จิตเลื่อมใสคำสอนหูฟังธรรมจิตใจสะอาดปัญญาพิจารณาความดีมีนิพพานเป็นอารมณ์
 4.3) นิเวรณเป็นกัณธปัญญา ให้ละและทำลายนิเวรณตัดสังโยชน์ให้พิจารณาเป็นวิปัสสนาทุกอย่างไม่คงที่มุ่ง
 ความดีบรรทัดฐานศีลมั่นคงเห็นนิพพานเป็นสำคัญไม่สนใจเรื่องชาวบ้านเขาจะดีจะชั่วเรื่องของเขา ขันติยบยังได้
 อารมณ์นิพพานเยือกเย็นใจ ทิพยจักขุญาณเห็นด้วยตาารู้ด้วยอำนาจปัญญาพ้นโลกธรรมได้วิชา หวังผลไศดาบัน
 สกิทาคามี อนาคตามี อรหันต์ เป็นจุดหมายอรหัตผล

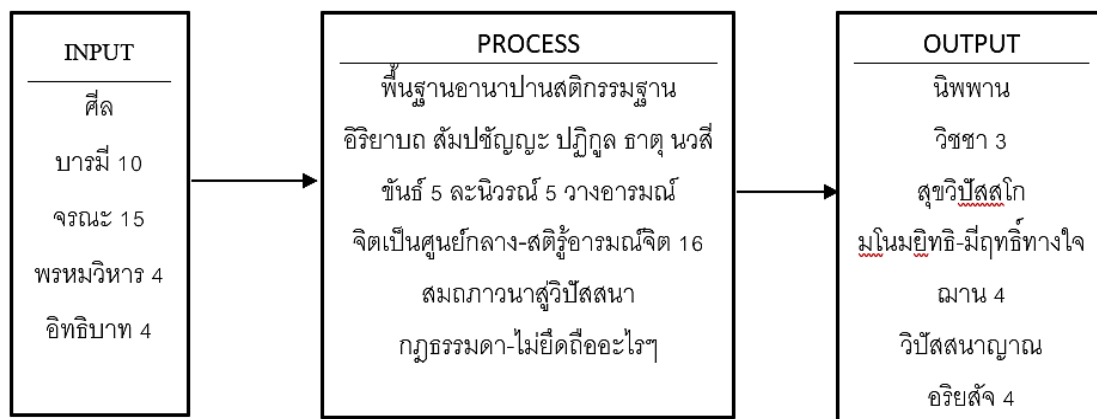
อภิปรายผลการวิจัย

คำสอนมหาสติปัฏฐานของพระราชมหามาน เป็นไปตามมหาสติปัฏฐานสูตรในพระไตรปิฎก ท่านว่า (พระมหาวิระ ถาวโร, 2516) เอามาจากหนังสือบาลีมาอ่านให้ฟังเป็นตอน ๆ ไป เป็นตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เองมหาสติปัฏฐานสูตรอธิบายกันไปเป็นอย่างนี้ ที่บันทึกไว้หรือจดไว้ให้วินิจฉัยเองควรปฏิบัติอย่างไร ดังนั้นหลักคำสอนเรื่องมหาสติปัฏฐานท่านใช้เนื้อหาเป็นหลักตรงตามแนวทางมหาสติปัฏฐานสูตรแล้วขยายความเพิ่มเติมไปตามวิธีการปฏิบัติเป็นไปเฉพาะทางเป็นเอกลักษณ์และมีวิธีการถ่ายทอดจากคำสอนโดยสำนวนเฉพาะเป็นลีลาการสอนธรรมของท่านเอง วิธีการสร้างแรงจูงใจเพื่อนำไปสู่สมรรถผลนิพพานสร้างกำลังจิตจากมานและปฏิบัติโดยวิชามโนมยิทธิและอภิญญา ญาณทั้งหลายเป็นเป้าหมาย คำสอนท่านชัดเจนตรงๆ ชัดๆ ประกอบน้ำเสียงจริงจัง สอดคล้องกับงานวิจัยของอดิสรณ์ ประทุมถิ่นและคณะ (2561) ว่าคำสอนท่านมีการใช้ภาพพจน์โดดเด่นคือ อุปมา สมมุติภาวะ การอ้างอิง บุคลาธิษฐาน และอุปลักษณ์ เป็นเทคนิคการถ่ายทอดพระกรรมฐาน พระราชมหามาน (หลวงพ่อกุณี สิงดำ) การสอนให้พิสูจน์ด้วยการปฏิบัติเน้นอานาปานสติเป็นพื้นฐานกำหนดลมหายใจ ทำมานเป็นสมาธิให้ได้ ทุกครั้งการสอนธรรมท่านให้กำหนดอานาปานสติกรรมฐานลมหายใจเข้าออกนั้นเป็นกรรมฐานสำคัญ เอกลักษณ์เทคนิคเฉพาะเป็นวิธีการมโนมยิทธิ สอดคล้องกับงานวิจัยของเสถียร ทั้งทองมะดันและคณะ (2558) ว่า สมถกัมมัญฐานในฐานะเป็นบาทฐานของมโนมยิทธิ เป็นการใช้อารมณ์สมถกัมมัญฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง องค์ฌานเป็นอารมณ์ของมโนมยิทธิ กำลังฌานใช้ทำการปัญญาคิดพิจารณาให้เห็นความจริง ดังนั้นจึงได้ว่าทุกรูปแบบกรรมฐานต้องใช้อานาปานสติเป็นวิปัสสนาหรือสมถะกรรมฐาน ท่านสอนให้ทบทวนกลับไปมาตลอดเวลา เวลาไหนควรใช้อะไรปฏิบัติ ฐานกาย ฐานเวทนา ฐานจิต ฐานธรรม นำส่วนใดส่วนหนึ่งให้เป็นกิจวัตรประจำวันโดยจับจุดให้คล่องแคล่วนึกให้ตรงทำให้คล่องและให้เป็นปกติ ท่านสอนให้เป็นนักปฏิบัติไม่ยึดติดตำราเกินไป ไม่ติดศัพท์แต่ให้อึดการปฏิบัติเป็นสำคัญให้ปฏิบัติอย่างนักปฏิบัติโดยทำตลอดเวลา ท่านสอนสัมปชัญญะให้รู้ตัวว่าขณะนี้ เรามีอารมณ์เป็นอย่างไรให้อารมณ์และควบคุมอารมณ์เหมาะสมกับทุกกลุ่มคนในปัจจุบัน เสริมสร้างเป็นแรงจูงใจ จุดเด่นการปฏิบัติคือ ฝึกการใช้จิต ความเป็นเอกลักษณ์คือวิชามโนมยิทธิ สร้างเป็นเหตุจูงใจปฏิบัติเบื้องต้นเพื่อเส้นทางไปนิพพานอาศัยมหาสติปัฏฐาน สอดคล้องกับงานเขียนของ พศิน อินทรวงศ์ (2563) ที่ว่า แนวทางการสอนเน้นสอนให้ลูกศิษย์มุ่งหยาบเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์โดยให้ประพฤติปฏิบัติสักรวมกาย วาจา ใจ มุ่งในทาน ศีล สมาธิ และปัญญา ทำกรรมฐาน 40 และมหาสติปัฏฐาน 4

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ภาพที่ 3 แผนที่ความคิดการสกัดหลักคำสอนมหาสติปัฏฐาน

ภาพที่ 4 หลักมหาสติปัฏฐานตามแนวทางพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุสี ฝัฒน)

ความหมาย “มหาสติ” สติใหญ่ใช้ตลอดไม่คลาดเคลื่อน สมณะเป็นตัวกำลังวิปัสสนาเป็นอาวุธใช้ ได้ ฌาน ญาณ อาศัย คิเล บารมี จรณะ พรหมวิหาร อิทธิบาท เป็นกำลังใจ เน้นสำคัญอานาปานสติกรรมฐานเป็น พื้นฐานใหญ่ต้องฝึกอานาปานสติให้คล่องพัฒนาอิริยาบถ สัมปชัญญะ ปฏิภาณ ธาตุ นวสี พัฒนาอารมณ์เป็นองค์ ฌานเป็นกำลังพลังไปวิปัสสนาด้วยธรรม ใช้จิตเป็นศูนย์กลางปฏิบัติเพื่อพัฒนาฐานกาย เวทนา จิต ธรรม ใช้วิธี เฉพาะมโนมยิทธิเป็นการฝึกให้มีฤทธิ์ทางจิตใจสัมผัสตามความเป็นจริงใช้สมถกรรมฐานเป็นฌานไปสู่วิปัสสนา จากการปฏิบัติธรรมานุสสติปัฏฐาน ปฏิบัติย้อนกลับเข้ามาเข้าใจกฎธรรมดาไม่ยึดถืออะไรๆ ตั้งเป้าหมาย พระนิพพานเป็นหลักให้แจ้ง “นิพพานสัจจิกิริยา” ปัญญาวิปัสสนารู้ตามความจริงอริยสัจ วิปัสสนาเป็นการ รู้ทันความเป็นจริง มหาสติปัฏฐานสูตรเป็นแนวคิด ทฤษฎี และเป็นเครื่องมือการปฏิบัติทำให้บรรลุธรรม การ อธิบายขยายความตามครูบาอาจารย์เป็นการเชื่อมโยงไปสู่วิธีการปฏิบัติลักษณะเฉพาะตัว วิธีการตามคำสอนพระ ราชพรหมยาน สอนธรรมด้วยภาษาธรรมดาเข้าใจง่ายและไม่ทิ้งแก่นธรรมมหาสติปัฏฐานแต่เดิมไปปฏิบัติ ดัง แสดง ภาพที่ 3 และ 4

สรุป

จากผลการวิจัยจำแนกตามแนวคิด หลักการ วิธีการ และผล นำไปสู่ข้อสรุประบบเชื่อมโยงอธิบายเป็น มหาสติปัฏฐานสูตรจำแนกตามฐานกาย เวทนา จิต ธรรม แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลการสกัดหลักคำสอนมหาสติปัฏฐานตามแนวทางปฏิบัติพระพรหมราชพรหมยาน

ประเด็น	มหาสติปัฏฐาน				สรุป
	กาย	เวทนา	จิต	ธรรม	
แนวคิด	คิเลมั่นคง คิเล สมาธิ ปัญญา พื้นฐานใหญ่ คือลมหายใจเข้า ออก	เวทนาเสวยอารมณ์ จิตว่าง ทุกข์คือตัว อารมณ์ ทรงกำลังใจ เป็นอารมณ์	จิตศูนย์กลาง ปฏิบัติ เป็นทั้ง สมถะวิปัสสนา รู้ ชัดอาการจิต	ยอมรับความจริง ปัญญา วิปัสสนา ญาณ อริยสัจ 4 มรรค 8	พระนิพพาน ปัญญา เห็นอริยสัจ มโนมยิทธิ
หลักการ	ตัดสังโยชน์ จิตสิงใน กาย พิจารณาขั้นต้น นิวรณ์ กายาคตาสติ กรรมฐาน ปฏิภาณ	ตัดอารมณ์ไม่ยึดติด เวทนา ว่างทุกข์สุข อาศัยรูปเป็นสำคัญ	จิตกับกายอาศัย กัน จิตรับรู้นิวรณ์ เอาสติไปคุมจิต จิตทรงความรู้สึกรู้	อานาปานสติ พื้นฐานธรรม ทำ ให้คล่อง พิจารณา อริยสัจเป็นธรรม	อานาปานสติเป็น พื้นฐานสมณะและ วิปัสสนา

ประเด็น	มหาสติปัฏฐาน				สรุป
	กาย	เวทนา	จิต	ธรรม	
	อิริยาบถ กายสัมผัส เห็นปัญญาพิจารณา กายตัดสังโยชน์	ทรงฌานไว้ประจำ ใช้ปัญญา สุขวิปัสสโก	สมาธิให้ปัญญา กำหนดรู้ลมหายใจ สติละเอียดยังฌาน	ทุกๆ วัน รู้เห็น ความเป็นจริงฟัง จำคิด ปฏิบัติ	ตัวยืนพื้น ปัญญา กำหนดลมหายใจได้ ฌาน ปัญญาวิปัสสนา ญาณ
วิธีการ	สติคือตัวนึก กำหนด ลมหายใจพิจารณา ความไม่เที่ยง สัมปชัญญะคือ ความรู้ตัว เอาสติไปรู้ตัวทั่ว พร้อมใช้จับนิรวณ กำหนดลมละเอียดย ถึงฌาน จิตแยกกาย	เวทนาเสวยอารมณ์ วางให้ถูก ไข้ใจ สัมผัส ทรงอารมณ์ ฌาน จิตเยือกเย็น รู้สึกไม่มีอะไรใน โลกเป็นเรา อารมณ์ พรหมวิหาร อธิธา บาท จรณะ บารมี	จิตนำรู้กองลม ควบคุมอารมณ์ คุมจิตไปรับรู้ชั้น รู้อาการนิรวณ เอา จิตไปรู้ ลมหายใจ ที่จมูกจิตทรงฌาน จับสภาวะจิตเป็น กฎธรรมดา	ใช้สติไม่ คลาดเคลื่อน พิจารณาฌาน อภิโยญา อธิธาบาท จรณะ บารมี โพชฌงค์ อริยสัจ วิชา อธิธาบาท ทุกขอริยสัจ	ปัญญาพิจารณาทุกข กฎธรรมดาความไม่ เที่ยง มหาสติปัฏฐาน ได้ฌานตลอดชีวิต อนิจจังเห็นความไม่ เที่ยง ใช้ธรรม พิจารณาทุกข ความ อนิจจัง หาคความเที่ยง ไม่ได้
ผล	ละสักรายทัญญู วาง เฉยชั้น ไม่ต้องการทุกสิ่งทุก อย่าง ไม่ติดในร่างกาย	รู้ทันจิตว่าอารมณ์ อย่างไร อารมณ์เย็น รู้ทันจิตว่าอยู่สภาพ อย่างไร	จิตนำกองลม ควบคุมอารมณ์ รู้สึกสมาธิเป็น ปัญญา จิตตั้งมั่น	เห็นด้วยตาปัญญา วิปัสสนารู้ตาม ความเป็นจริง หัวข้อธรรมวินิจฉัย	ธรรมกำหนดลม หายใจ ปัญญาอ่อน อริยสัจ อนิจจัง หาคความเที่ยงไม่ได้
สรุป	วิปัสสนาพิจารณา กายวางอารมณ์ ไม่ ติดในร่างกาย ไม่ ต้องการทุกสิ่งในโลก	อารมณ์อุเบกขาวาง เฉยในชั้น รู้สึกเห็น จริง ทรงกำลังใจตั้ง อารมณ์สมาธิ	จิตศูนย์กลาง ปฏิบัติ สติคุมจิต ทรงฌาน สมาธิตัว รู้ฌาน จิตรับรู้กฎ ธรรมดา	พิสูจน์การปฏิบัติ ตลอดเวลา ต่อเนื่อง	เครื่องมือปฏิบัติ ใช้ ปัญญาคล่องต้องทวน ฐาน ยอมรับกฎธรรมดา

จากตารางที่ 1 ผลการสกัดหลักคำสอนมหาสติปัฏฐานตามแนวทางปฏิบัติพระพรหมราชพรหมยาน (หลวงพ่อกฤษี สิงดำ) พิจารณาตามองค์ประกอบการพิจารณาตามฐานกาย เวทนา จิต ธรรม พบว่า

องค์ประกอบการพิจารณาฐานกาย พบว่า มหาสติปัฏฐานพื้นฐานอยู่อานาปานสติกรรมฐาน สอนทั้ง สมถะและวิปัสสนา ประกอบ สมาธิ คือ ตัวรู้ ฌานคือจิตทรงสมาธิกำหนดคิดหนอ ฌานดึงอารมณ์สังจิตคิด ปล่อยคิดแล้วกลับมาตั้งฟังให้กำหนดลมหายใจและภาวนาไปด้วยกัน ตั้งสติไว้บริเวณรอบปากกายสังขารระงับ รักษาลมหายใจเข้าออก เข้าฌานได้ฌานรู้ได้อย่างไรพิจารณาเห็นความธรรมดาอันอมริยสัจ อานาปานสติเข้าถึง จุดฌานได้กำลังฌานเข้าถึงกรรมฐานทุกกองหายใจเข้าออกมีสติรู้ตรงจุมเวลลคมกระทบจุม วิปัสสนาพิจารณา เห็นกายอารมณ์ยึดสติให้รู้วาลมหายใจเข้าออกภาวนาควบคุมอารมณ์ทรงฌานได้จิตแยกกายทรงอารมณ์ ได้ ฌานป้องกันความฟุ้งซ่านเป็นภาคพื้นใหญ่ต้องทำให้ได้ฌานใช้สติสัมปชัญญะ มีสติสมบูรณ์ก่อนจึงมีสัมปชัญญะ สมบูรณ์ กายานุปัสสนาประกอบ อานาปานสติ อิริยาบถ สัมปชัญญะ ปฏิภาณ ธาตุ 4 นวสี ปฏิบัติรวมตัวอานา ปานสติเป็นตัวยืน อานาปานสติกรรมฐานภาคพื้นใหญ่ระงับความฟุ้งซ่านจิตใช้ทรงตัวอยู่ในอิริยาบถเคลื่อนไหว ถ้าฟุ้งซ่านใช้อานาปานสติกำหนดรู้ลมหายใจ ให้รักษาจิตทรงฌานใช้อานาปานสติเข้าช่วย สัมปชัญญะความรู้ตัว ตั้งตนอิริยาบถเป็นสติทำความรู้สึกตัว พิจารณายืน เดิน นั่ง นอน จิตทรงความรู้สึกเป็นสมาธิใช้ปัญญาซ่อม

กำหนดรู้ลมหายใจเข้าออกกระทบจมูกรู้ในอริยาบถ มีสติสัมปชัญญะอารมณ์เดียวเป็นผู้รู้ตัวทั่วพร้อมตลอดเวลา ทำอริยาบถเอาอานาปานสติเป็นตัวคุมเดินใช้สติสัมปชัญญะใช้กรรมฐานควบคู่

องค์ประกอบการศึกษาพิจารณาฐานเวทนา พบว่า ความหมายเวทนาคืออารมณ์สุขทุกข์ กำหนดรู้จิตว่างจากสุขทุกข์ ทุกขเวทนาไม่มีอาภิส รูปเกิดดับ เวทนาเสวยอารมณ์ อาศัยรูปเข้าใจทุกข์ ทนเห็นเป็นธรรมดา เวทนาอาศัยรูปเป็นสำคัญสัญญาเกิดได้อาศัยรูป วางอารมณ์ให้ถูกต้องทวนหน้าทวนจนคล่องปฏิบัติ อย่างดีมัน เป็นอารมณ์เรา อนิจจัง ไม่เที่ยงเป็นทุกข์ สลายตัว รูปอาศัยต้นเหตุเกิด เวทนาเสวยอารมณ์ สัญญาอาศัยรูป สังขารความคิดอารมณ์ ฐานเวทนาพิจารณา“เวทนา”อารมณ์ที่เข้าไปสัมผัสเสวยอารมณ์เวทนาอยู่จิตตั้งมั่น เห็นธรรมาสติเข้าไปตั้งเวทนาอยู่ อารมณ์คิดทบทวนตั้งอารมณ์อะไรให้คิดรู้เพื่อมีสัมปชัญญะ ความจริงขั้นนี้ อารมณ์ว่างจากสุข ทุกข์ เรียก อทุกขมสุขเวทนา พิจารณาอารมณ์ คือ รู้ความสุข รู้ความทุกข์ หรือความไม่สุข ความไม่ทุกข์ของจิต

องค์ประกอบการศึกษาฐานจิต พบว่า ศูนย์กลางปฏิบัติสติปัฏฐานสำคัญอยู่ที่จิตดูกระแสจิตกุศล อกุศล ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า รู้อารมณ์ คุมอารมณ์ แก้อารมณ์ อารมณ์จิตพิจารณาเห็นอยู่ รู้โดยไม่ถืออารมณ์ ฝ่าสังเกตจิตในจิต 16 อย่าง จิตมีระคะ ปราศจากราคะ มีโทสะ ปราศจากโทสะ มีโมหะ ปราศจากโมหะ รวมกันอยู่ จิตฟุ้งซ่าน แผ่ขยายออกไป ไม่แผ่ขยายออกไป ยังไม่ถึงภาวะสูงสุด ถึงภาวะสูงสุดเป็นสมาธิ ไม่เป็นสมาธิ หลุดพ้น ไม่หลุดพ้น สติไปคุมจิตเสมอ เอาจิตเป็นตัวยืนจิตเข้าไปรับรู้นิรณันเป็นสมถภาวนา อาการนิรณันเกิดขึ้นในจิตเรา จิตมีความรู้สึก จิตรู้อาการ สิ่งทั้งปวงละได้ จิตคุมจิต เอาสติไปเตือนจิต อารมณ์ใจพิจารณาความถูกต้อง อารมณ์ใจพิจารณาถูกต้อง สังขารคือสภาพที่ปรุงแต่งจิต อารมณ์จิตอารมณ์ที่เข้ามาแทรกจิต รู้อาการจิต 16 อย่าง ใช้จิตเป็นศูนย์กลางปฏิบัติ จิตฟุ้งซ่านน้อมไปอานาปานสติ ดูจิตทรงอำนาจสมาธิด้วยอานาปานสติกรรมฐานเข้าอุปจาระสมาธิ จิตใจต้องรักความจริงสร้างความรู้สึกระจำว่าไม่มีอะไรในโลกเป็นของเรา จิตพิจารณาธรรมดามิให้จิตยึดถืออารมณ์สัญญา จิตเกาะอารมณ์เยือกเย็นเห็นรูปเอาจิตไปจับสภาวะจริงเป็นกฎธรรมดา จิตเข้ามานหฬบตาจับลมหายใจเข้าออก พิจารณาปฏิกุศลสัญญากายคตานุสติกรรมฐาน ความรู้สึกเกิดความเบื่อหน่ายเห็นรูปเอาจิตไปจับสภาวะจริงเป็นกฎธรรมดา จิตกับกายอาศัยกัน พิจารณาจิตในจิตเราและจิตผู้อื่น ก่อนใช้อารมณ์คิดโปรดทำสมาธิจิตจนถึงมาน ทุกข์คือตัวอารมณ์ เอาสติคุมกำลังใจ ไม่ให้ราคะเข้าจิตใจ รับผิดชอบฟุ้งซ่านเกิดแก่จิต อารมณ์จิตว่างจากนิรณันจิตเป็นปฐมมาน ถ้านิรณันเกิดขึ้นกับใจจงรู้ว่าเกิดขึ้นและว่างจากจิตโดยมีสัมปชัญญะ

องค์ประกอบการศึกษาฐานธรรม พบว่า การพิจารณาอริยสัจจากความหมาย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค พิจารณาอริยสัจ “สัจ” ความจริงใช้ปัญญาวิปัสสนาญาณ ปัญญาเห็นอริยสัจเป็นอารมณ์นักปฏิบัติต้องละเอียดอาศัยมรรคหนทางเครื่องมือตัดต้นเหตุ คนเกิดมาแล้วมีแต่ทุกข์ใช้ปัญญาเห็นอริยสัจต้องเห็นด้วยอำนาจความจริงใจ ศีลบริสุทธิ สมาธิตั้งมั่น ใช้ปัญญาให้รู้ว่าทุกข์เกิดเพราะมรรคเข้าถึงความดับทุกข์ นิโรธสัจคือตัวผลทำงานชอบ ดำริชอบสิ่งทั้งหลาย คุยกันตลอดเป็นมหาสติปัฏฐาน เหตุเกิดทุกข์ มรรคเป็นเครื่องมือปฏิบัติ โพชฌงค์ธรรมเครื่องปัญญา 7 ให้คิดไปสู่ปัญญา พิจารณาสติจากอานาปานสติกรรมฐานไปโพชฌงค์ ประกอบสติ ธรรมวิจย วิริยะ ปิติ ปัสสัทธิ สมาธิ อุเบกขา ความจำได้ทรงอารมณ์ใช้ปัญญาโพชฌงค์เป็นสมณะวิปัสสนา เพียรปฏิบัติตามกฎในมหาสติปัฏฐานสูตร สติสัมโพชฌงค์ใช้ปัญญาทบทวน สัมมาสตรัสลักขอบมีกำลังจิตอยู่ตลอดใจอยู่ในมหาสติปัฏฐานใช้ปัญญามองเห็นทุกข์ เอาสติเป็นตัวนึกโพชฌงค์ ปัสสัทธิความสงบ อารมณ์ สติสัมปชัญญะ สมาธิรักษาอารมณ์อานาปานสติ สัมมาวายามะเพียรชอบเพียรละความชั่ว ผิกปฏิบัติรู้ทำให้ คล่องขึ้นใจจับใจ เลี้ยงชีพชอบ ธรรมวิจยแปลว่าสอดส่องธรรมวินิจจยค้นคว้าจิตพอใจธรรมปฏิบัติธรรมต้องรู้จัก วิจยค้นคว้า สัมมาสมาธิทรงมานไว้ปกติใช้กรรมฐานถอยเข้าอุปจาระสมาธิ ตั้งใจทำลายสังโยชน์ สมาธิตั้งใจมั่น รักษาอารมณ์เป็นหนึ่งนึกถึงกรรมฐานกองใดกองหนึ่ง ความอึดใจ กฎแห่งการปฏิบัติ ปิติสัมโพชฌงค์มีภายในจิต

วางเฉยในชั้นอุเบกขาไม่สงสัยคำสอนพระพุทธเจ้าปฏิบัติมหาสติปัฏฐานต้องทบทวนตลอดเวลาในอารมณ์ต่างๆ เหมาะสมเวลาใด พิจารณาขั้น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อุปทานขั้นเห็นธรรมในธรรม มุ่งนิพพานเป็นจุดหมาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายค้นพบว่า 1) วิธีการสอนนำพระสูตรใช้ภาษาบาลีมาอ่านแปลขยายความด้วยวิธีการปฏิบัติเฉพาะตามประสบการณ์ของท่านด้วยวิหามโนยิทธิให้มีฤทธิ์ทางใจจึงเป็นเทคนิคปฏิบัติเป็นเฉพาะเป็นการสร้างกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติเพื่อให้พิสูจน์พระธรรมคำสอน ต้องให้ความสำคัญคำบาลีเป็นหลัก 2) ควรเลือกเป็นเทคนิคที่เหมาะสมกับตนเองด้วยสร้างแรงจูงใจการปฏิบัติมุ่งหมายหนทางพ้นทุกข์เป็นกรอบ ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ประมวลธรรมคำสอนศึกษาความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบวิธีการปฏิบัติมหาสติปัฏฐานตามหลักการสอนครูบาอาจารย์ท่านอื่นๆ 2) ความสัมพันธ์ ความเหมือน ความแตกต่างกัน เพื่อได้ข้อสรุปเป็นการยืนยันเรื่องมหาสติปัฏฐานสูตรโดยอาศัยคำสำคัญ 3) รวบรวมประมวลงานคำสอนอื่นๆ ของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุณี ลิงคำ) เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ สกัดหลักคำสอนในแต่ละเรื่อง

เอกสารอ้างอิง

- จักรกฤษณ์ วิทย์สุภาเลิศ. (2565). ความเปลี่ยนแปลงในลักษณะความเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ทางพระพุทธศาสนา ในประเทศไทย: กรณีศึกษาหลวงพ่พรหมยาน (วีระ ถาวโร, ป.ธ.4, หลวงพ่อกุณิลิงคำ) (พ.ศ.2508-2535). *วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์*, 9(2), 1-27. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/thammasat_history/article/view/261585
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2536). *รวมคำสอนธรรมปฏิบัติของหลวงพ่พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร) มหาสติปัฏฐาน 4 เล่มที่ 1* งานบำเพ็ญกุศลทักษิณานุสรณ์ถวายหลวงพ่พระราชพรหมยาน. วัดจันทาราม (ท่าซุง) อุทัยธานี.
- พระมหาวีระ ถาวโร. (2516). *มหาสติปัฏฐาน 4*. วัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม.
- พระอธิการพรชัย วิชชโย. (2554). *การศึกษาวิเคราะห์ผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกุณิลิงคำ)* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พศิน อินทรวงศ์. (2563). *สมณะเท้าวา วิปัสสนาเท้าวา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้า สิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สร้อยญา โชติรัตน์, วชิร เลขะวิวัฒน์, วิลาสินี บุญธรรม, และ พระครูสังฆบุญเสริม กิตติวัฒน์ (บุญเสริม ศรีทา). (2564). การวิเคราะห์ผลงานวิจัยตามแนวทางครูบาอาจารย์ที่เกี่ยวข้องเพื่อสกัดหลักคำสอน. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชภัฏกรุงเก่า” ครั้งที่ 4 ภาคบรรยายรูปแบบ online (น. 203-210). สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- เสถียร ทั้งทองมะดัน, พระมหาสุพร รกขิตธมโม, ประสพฤกษ์ รัตนรงค์, เบญจมาศ สุวรรณวงศ์, สิริภาพ สอนดง และสงวน หล้าโพนทัน. (2558). *สมถกัมมัฏฐานในฐานะเป็นบาทฐานของมโนยิทธิ*. วิทยาเขตนครราชสีมา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อดิสรณ์ ประทุมถิ่น, พชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์, และพรหมพิสิฐ พันธุ์จันทร์. (2561). วิเคราะห์การใช้ภาพพจน์เพื่อถ่ายทอดพุทธธรรมคำสอนด้านการเจริญพระกรรมฐานของพระราชพรหมยาน. *วารสารมังรายสาร*

- สถาบันภาษาและวัฒนธรรมนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 6 (2), 17-26. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/mrsj/article/view/176225>
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2556, 17 เมษายน). มหาสติปัฏฐานสูตร-09 เวทนานุปัสสนา. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=UJHJz4fp2uc>
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2556, 22 เมษายน). มหาสติปัฏฐานสูตร-01 มหาสติปัฏฐานสูตร. [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=Df1eNiX_3gQ
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2556, 22 เมษายน). มหาสติปัฏฐานสูตร-02 มหาสติปัฏฐานสูตร. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=oDOrYDqiPmc>
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2556, 23 เมษายน). มหาสติปัฏฐานสูตร-08 สรูปกายานา. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=mVW6WYXK2mk>
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2556, 23 เมษายน). มหาสติปัฏฐานสูตร-11 อัมมานุปัสสนา-นิวรรณ์บรรพ. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=PymWSj6UoB8>
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2555, 27 เมษายน). มหาสติปัฏฐานสูตร-03 กายานุปัสสนา-อิริยาบถบรรพ. [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=iKvwxwN_aqo
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2555, 27 เมษายน). มหาสติปัฏฐาน-04 กายานุปัสสนา- สัมผัสขัญญะบรรพ. [Video]. YouTube. https://youtu.be/X3DZL8H_h-U?si=DlxEHrRtmlUfw1yZ
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2555, 27 เมษายน). มหาสติปัฏฐาน-05 กายานุปัสสนาปฏิกุศลมนสิการบรรพ. [Video]. YouTube. https://youtu.be/woFVWIFRxxs?si=SjsSpa-yBYwMB7_C
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2555, 27 เมษายน). มหาสติปัฏฐาน-06 กายานุปัสสนาธาตุบรรพ. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=v9KF82L2Vu0>
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2554, 18 กรกฎาคม). มหาสติปัฏฐาน-12 อัมมานุปัสสนาขั้นธบรรพ. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=7MSv99pNcaw>
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2554, 18 กรกฎาคม). มหาสติปัฏฐาน-13 ธรรมานุปัสสนา-อายตนะบรรพ. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=2fGf602jtoc>
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2554, 18 กรกฎาคม). มหาสติปัฏฐานสูตร-14 ธรรมานุปัสสนา-โพหมซังค์ 7. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=EPlfPwQ5yBQ>
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2554, 18 กรกฎาคม). มหาสติปัฏฐาน-15 ธรรมานุปัสสนา-สังจบรพ. [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=rQ_kCz7taKg
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2554, 18 กรกฎาคม). มหาสติปัฏฐาน-16 ธรรมานุปัสสนา-สังจบรพ (สรุป). [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=kibZszHn-gA>
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2561, 7 พฤศจิกายน). มหาสติปัฏฐานสูตร-07 กายานุปัสสนา นวสีธิกาบรรพ. [Video]. YouTube. <https://youtu.be/e3nPrDdzy6E?si=UPG8Tb0aOoaVw1Zq>
- พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโรมหาเถร). (2555, 27 พฤศจิกายน). มหาสติปัฏฐานสูตร-10 จิตตานุปัสสนา. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Yd8p-rA8DVY>
- วิชัย เทียนถาวร. (21 พฤษภาคม 2563). หลวงพ่อฤๅษีลิงดำ แห่งวัดท่าซุง โดย นพ.วิชัย เทียนถาวร. มติชนออนไลน์. https://www.matichon.co.th/article/news_2193049